

Педагогічні проблеми формування навчально-інформаційного середовища вищого навчального закладу гуманітарного профілю.

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у вищих навчальних закладах неможлива без застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Формування творчої особистості змушує здійснювати пошук нових змісту, засобів і методів навчання. В інформаційному суспільстві щоденно доводиться працювати з великою кількістю все можливих повідомлень. Виникає необхідність у створенні навчально-інформаційного середовища вищого навчального закладу.

Традиційно навчально-інформаційне середовище представляє собою складний конгломерат педагогічних умов для забезпечення взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Проблему формування навчально-інформаційного середовища навчального закладу необхідно розглядати як комплексне дослідження взаємного впливу кожної із компонент на спільні тенденції їхнього становлення. Дослідники єдині в тому, що навчально-інформаційне середовище містить дві компоненти: програмно-технічний комплекс та педагогічне середовище. В даній роботі зроблено спробу системного аналізу програмно-технічного комплексу, доступного для використання в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. В основу сучасного педагогічного середовища покладається концепція особистісно-орієнтованого навчання.

Мета, що переслідувалася при підготовці даної статті розглянути можливості створення НІС вищого навчального закладу гуманітарного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В педагогічній літературі, можна ознайомитись із результатами фундаментальних досліджень розв'язуваних проблем: - комп'ютеризації навчального процесу (Л. Альбертсон, Е. Беворт, Т.А. Бороненко, А.П. Беляєва, С.А. Бешенков, Б.С. Гершунський, Т. С. Комісарова, В.А. Извозчиков, Б. Колліс, М. Коул, А.А. Кузнецов, В.В. Лаптев, Д. Лейк, В.П. Мозолін, Е.С. Полат, І.В. Роберт А.Л. Семенов, А.Ю. Уваров, Г.П. Чепуренко, Е.Н. Ястребцева); - дидактики засобів навчання (В. Вільям, Л.С. Зазнобіна, Т.С. Назарова, Е.С. Полат, Н.А. Пугал, С.Г. Шаповаленко та ін.); - принципи, що покладаються в основу розробки медіа технологій навчання (Е.А. Бондаренко, А.А. Журін, Л.С. Зазнобіна, Л. Мастерман, С. Телла, А.В. Федоров та ін.); - психолого-педагогічні особливості впровадження комп'ютерних технологій (Л. фон Берталанфі, В.П. Беспалько, Г.Д. Кириллова, Л.П. Назарова). Проте ці та багато інших досліджень не дають науково обґрунтованого комплексного вирішення проблеми вбудовування сучасного інформаційно-комунікаційних технологій в педагогічне середовище вищого навчального закладу. Результатом такого вбудовування ряд вчених вважають сучасні навчально-інформаційні середовища (НІС).

Із аналізу цих означень можна зробити висновок, що за своєю суттю вони близькі до класичного означення педагогічного навчального середовища, реалізованого в безкомп'ютерному варіанті. Так Курова Н.Н., даючи означення навчально-інформаційного середовища, зосереджується на принципі його реалізації і подає його як інформаційно-комунікаційне предметне середовище, на основі якого забезпечується комп'ютерна підтримка навчально-пізнавальної діяльності [1]

Подання основного матеріалу. Навчально-інформаційне середовище вищого навчального закладу зорієнтоване на вирішення завдань фахової підготовки спеціаліста. Головним призначенням такого середовища є:

- підтримка, формування професійних знань, умінь та навичок;
- підтримка, становлення професійного світогляду;
- підтримка розвитку творчих здібностей;
- підтримка формування достатнього рівня інформаційної культури.

Ефективність впровадження НІС залежить від рівня інформаційної культури викладачів та студентів, стану інформаційно-педагогічних технологій та рівня взаємодії суб'єктів навчального процесу.

Психолого-педагогічні аспекти формування достатнього рівня інформаційної культури викладачів та студентів гуманітарних спеціальностей неодноразово досліджувались вченими різних країн і описані у педагогічній літературі.

Недостатньо дослідженими на сьогоднішній день залишаються питання впливу використання інформаційно-комунікаційних технологій на тенденції становлення навчально - інформаційного середовища. Вивчення таких тенденцій можна згрупувати навколо кількох педагогічних проблем:

- виділення компонентів навчального середовища, модернізація яких приведе до якісних змін у системі навчання;
- формування сучасної парадигми поширення знань на основі якісних змін в структурі навчального середовища;
- вироблення концепції моделі автоматизації навчального середовища вищого навчального закладу;
- формалізація поетапного переходу до інформаційно-навчального середовища на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Комплексний підхід до вивчення компонентів навчального середовища приводить до виділення особистісно-орієнтованих мікросередовищ: - електронні підручники; - електронні бібліотеки; - Інтернет ресурси; - авторські та корпоративні розробки. Забезпеченість навчального закладу якісними мікросередовищами вказаного типу дозволить сформувати особистісно-орієнтовані навчальні траєкторії. Педагогічно вивчений варіант такої траєкторії повинен узгоджуватись із інформаційною моделлю особистості оскільки кожна людина сприймає і опрацюює всеможливі повідомлення, зокрема навчальний матеріал, з позицій виключно особистого суб'єктивізму.

Аналіз концепції сучасної парадигми поширення знань із врахуванням змін інформаційного середовища дозволяє виділити сучасну модель передавання повідомлень від модератора до користувача без врахування їхніх індивідуальних особливостей з метою розвитку інформаційної моделі спеціаліста. Система поширення навчально-пізнавальних матеріалів об'єднує систему технічних засобів, технологій та методів, що відповідають рівню розвитку суспільства. Вимоги суспільства до інформаційно-навчального середовища можна подати через перелік знань і умінь щодо опрацювання різноманітних інформаційних матеріалів, які необхідно сформувати при підготовці спеціаліста. Усі відомі види опрацювання різного роду даних і повідомлень можна згрупувати у кілька категорій: - робота з джерелами даних; - інформаційний моніторинг; - аналіз і критична оцінка даних; - відбір інформації; - захист від стороннього впливу впливу; - опрацювання вузько спеціалізованих даних. Всі сформовані уміння в свою чергу можна поділити на базові та професійні.

Характеристики моделі автоматизації навчального середовища вищого навчального закладу сформовані нами на основі багаторічного досвіду впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в навчальний процес у вищомуекономіко-гуманітарному навчальному закладі. Модульний принцип побудови НІС університету виявився найбільш універсальним і вдало пройшов апробацію в навчальному процесі.

Головним компонентом НІС університету є комп'ютерно-орієнтований навчально-методичний комплекс. Склад і структура таких комплексів може відрізнятись для спеціальностей різних галузей. Для реалізації даного проекту нами було запропоновано такий склад навчально-методичного комплексу: - електронний підручник; - конспект для проведення практичних занять; - практикум з лабораторних занять; - плани лекційних і практичних занять; - тематичні презентації; - завдання і проблемні теми для самостійного опрацювання; - питання та завдання для проходження модульної атестації; - засоби тестового визначення рівня досягнутих знань; - каталог додаткових навчальних матеріалів, в тому числі посилення на ресурси мережі Інтернет; - методичні вказівки використання навчально-методичного комплексу.

Загальну схему НІС навчального закладу можна подати у вигляді схеми рис 1.

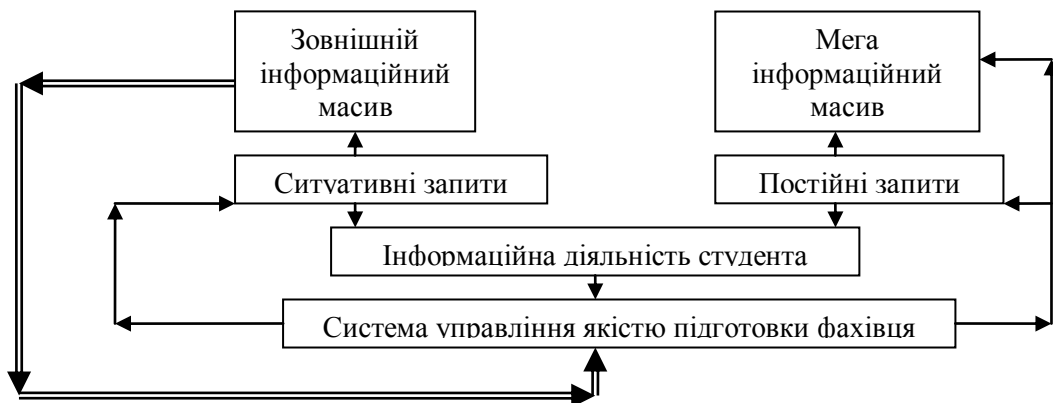

Рис. 1. Загальна схема навчально - інформаційного середовища університету.

Комп'ютерно-орієнтований навчально-методичний комплекс педагогічного факультету було розроблено з використанням авторського середовища, він поширювався для студентів на зовнішньому носіїв CD формату.

Унікальною розробкою авторів є пошукова система, за допомогою якої здійснюється пошук потрібних інформаційних матеріалів в межах НІС за стандартними або разовими запитами. Пошук здійснюється у двох режимах:

- в середовищі електронних посібників, інтегрованих у навчально-методичний комплекс;
- в електронному каталозі бібліотеки університету.

За результатами пошуку в першому режимі студент отримує електронний документ, що відповідає введеному запиту. У другому випадку студент отримує відомості про навчальний посібник чи іншу доступну літературу що знаходиться в бібліотеці університету. Якщо пошук здійснюється із ПК, під'єданого до локальної мережі, то студент може виконати дистанційне замовлення необхідної літератури. За стандартними запитамі студент отримує інформаційну допомогу, підготовлену викладачем – фахівцем із дисципліни, стосовно якої здійснюється пошук.

Допоміжними модулями інших навчально-методичних комплексів виступали компоненти внутрішньої локальної мережі, бібліотечний комп'ютерний центр, інформаційні ресурси

спеціалізованих кафедр, ресурси глобальної мережі. Компоненти ІНС разом із системою опрацювання вузько профільних фахових матеріалів та бібліотечними фондами утворюють мегаінформаційний масив університету.

Допоміжними компонентами ІНС є компоненти системи управління якістю підготовки фахівця, що є базовою функцією аналітично-координаційного центру.

Весь спектр інформаційних потреб студента можна поділити на постійні та ситуативні. Інформаційні потреби студента, виражені множиною постійних запитів, в ідеальному варіанті можуть бути реалізовані в межах опрацювання мегаінформаційного масиву. Ситуативні запити вимагають більш широкого спектру інформаційного забезпечення з можливим виходом у зовнішнє інформаційне середовище. Задоволення інформаційних потреб відбувається через сприйняття і усвідомлення відібраних матеріалів. За рівнем якості підготовки фахівця, оціненої за допомогою відповідної системи, проводиться коригування інформаційних запитів та вимог до мегаінформаційного масиву. Аналогічна координація відбувається і за результатами аналізу інформаційних потоків зовнішнього середовища. Інформаційно-пошукова діяльність студента виступає невід'ємною частиною його навчально-пізнавальної діяльності, здійснюється в рамках педагогічного середовища. Інформаційна діяльність студента-це результат цілеспрямованого використання педагогічного середовища, спрямованого на досягнення стандартів підготовки фахівця заданого напрямку. Єлепов Б.С. стверджує, що в процесі діяльності будь-якого роду у свідомості суб'єкта повинна виникнути «ідеальна модель», в якій відображаються цілі, предмет, умови, взаємозв'язки, засоби і методики його конкретних дій, а інформаційні потреби є не що інше, як прагнення мати у своїй свідомості інформаційні компоненти, необхідні для досягнення достатнього рівня фахової підготовки.

Специфіка навчального закладу гуманітарного профілю в тому, що у структуру інформаційної діяльності студента можуть бути включені тільки ті компоненти, які базуються на його інформаційній культурі. З метою розширення можливостей використання ІНС університету планується адаптувати зміст базових курсів, спрямованих на формування основ інформаційної культури студентів гуманітарного профілю.

Висновок. В сучасних умовах комп'ютеризації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах необхідністю є створення єдиного навчально-інформаційного середовища. Активна інформаційна діяльність студента в ІНС призводить до переростання сформованих базових компонентів інформаційної культури у професійні. Реалізована нами модель ІНС об'єднує в собі інформаційні навчальні ресурси, комп'ютерні технології опрацювання інформаційних ресурсів, аналітичні методи управління навчальним процесом, дидактичні методики впровадження інформаційних технологій, педагогічні моделі формування високо освіченого фахівця та творчої особистості із сформованим високим рівнем інформаційної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курова *Н.Н.* Информационная среда образовательного учреждения как управленческий ресурс современного руководителя школы [Электронный ресурс] / Конференция «Информационные технологии в образовании. – Электрон. дан. – М., 2005.
2. Хмельницький *О.О.* Інформаційна культура: Підготовка кадрів до інформаційної роботи. Навчальний посібник. –К.: КНТ, 2007, -200с.
3. Маркрян *Э.С.* О генезисе человеческой деятельности и культуры. Среван. 1973. - 146с.